

1981/82:60

Fredagen den 15 januari

Kl. 10.00

**1 § Svar på interpellation 1981/82:93 om utflyttning till andra länder
av statliga företags verksamhet**

Anf. 1 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lilly Hansson har frågat mig om jag anser att nedläggning av statliga företags produktion i Sverige och utflyttning av densamma till andra länder är förenlig med regeringens näringspolitik.

De statliga företagen arbetar under samma institutionella villkor som övriga företag. En utförlig redovisning av villkoren för statligt företagande ges i den proposition som låg till grund för bildandet av Statsföretag AB (prop. 1969:121, SU 1969:168, rskr 1969:381). Därvid anfördes bl. a. att målsättningen för företagsgruppen var att uppnå lönsamhet, och att staten efter en övergångstid skulle kunna ställa samma anspråk på utdelning på sina i Statsföretag investerade medel som genomsnittligt ställs i vårt land på företag av samma slag. Det betonades vidare att målen och villkoren för Statsföretagsgruppen inte skulle få innebära sådana inskränkningar i rörelsefriheten att den kom i underläge i förhållande till andra företag. Dessa grundsatser gäller fortfarande och är i princip tillämpliga också på andra statliga företag. En annan sak är att statliga företag till följd av anslagsvillkor eller på andra grunder i vissa fall har att fullfölja speciella näringspolitiska eller sysselsättningspolitiska uppgifter, t. ex. att upprätthålla produktionen på en viss ort. Sammanfattningsvis gäller alltså att de statliga företagen verkar under i princip samma företagsekonomiska och andra villkor som övriga företag. Detta gäller också i fråga om sådana förändringar av verksamheten som nedläggningar och utlandsetableringar.

Anf. 2 LILLY HANSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Orsaken till min interpellation är den oro som jag och många andra har känt och känner med anledning av de uppgifter som man under hösten 1981 har kunnat läsa i pressen om den nedläggning av statliga företag som pågår. De uppgifterna har också verifierats av fackliga organisationer.

Fredagen den
15 januari 1982

---

*Om utflyttning
till andra länder
av statliga företags
verksamhet*

Staten har fått allt större ägaruppgifter i industriföretag, och motiven har under senare tid så gott som alltid varit näringspolitiska. Det här är väsentligt att slå fast. Regeringen har det övergripande ansvaret för näringspolitiken i landet och också det övergripande ansvaret för Statsföretag. Den förda näringspolitiken avspeglar sig också i de statliga företagens utveckling. I höstas pekade konjunkturinstitutet på att den väntade nedgången i industriinvesteringarna nästa år i stor utsträckning beror på den kraftiga minskningen av de statliga industriföretagens investeringar.

Industriministern slår i svaret fast att de statliga företagen verkar under samma företagsekonomiska och andra villkor som övriga företag och att – underförstått – nedläggningar och utlandsetableringar får ske hur som helst. Menar verkligen industriministern, att han så att säga tvär sina händer när det gäller utvecklingen i de statliga företagen? De statliga företagen har, i varje fall under den socialdemokratiska regeringens tid, betytt väldigt mycket för sysselsättningen, speciellt i svaga regioner. Investeringstakten var hög, och många statliga företag har betytt, och betyder, mycket för forskning och produktutveckling. Det finns ett stort kunnande i Statsföretagsgruppen. Nu finns anledning att ställa frågan: Har industriministern ett intresse av att ha kvar Statsföretag, och kommer det i så fall att tillåtas att vara offensivt? Nu går rykten om att man planerar en utförsäljning av delar av Statsföretag som går bra. Är detta sant? Ligger det någonting i dessa rykten?

I går fick vi höra att den tilltänkte nye VD:n för Statsföretag hoppar av på grund av att industridepartementet håller på att ändra förutsättningarna för Statsföretag på ett oacceptabelt sätt. Vill industriministern ge en kommentar? Som högste ansvarig borde väl industriministern utnyttja sina möjligheter att påverka de statliga företagen att bli ett aktivt medel i industripolitiken, som i sin tur skulle påverka strukturomvandlingen som helhet i enskilda branscher. En omedelbar uppgift borde vara att utarbeta ett investerings- och utvecklingsprogram för de statliga företagen. Vad jag kan förstå håller man inom Statsföretag på att arbeta med något sådant. Ett dylikt program skulle syfta till både en utveckling av de statliga företagen och en samtidig stimulans av den inhemska industrisektorn som helhet. Det var något av denna offensiva politik jag hade hoppats att få besked om i svaret. I stället verkar industriministern fransäga sig allt ansvar och stillatigande se på när man lägger ned företag och flyttar produktion utomlands, som nu sker, speciellt inom den statliga Eiserkoncernen.

Det stärker också påståenden om att de statliga företagen har tilldelats en defensiv uppgift i industripolitiken. Av svaret drar jag slutsatsen att industriministern avhänder sig möjligheten att använda sig av statliga företag som ett näringspolitiskt instrument. Det är en defensiv näringspolitik, som jag nu har fått verifierad. Av det kan man också dra slutsatsen att vi vet ungefär vad som väntar när propositionen om Statsföretag kommer i vår. Eller har jag – förhoppningsvis – missuppfattat industriministern? Det skulle vara mycket bra om jag kunde få svar på de frågor som jag ytterligare har ställt.

Anf. 3 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lilly Hansson frågar om jag tvår mina händer beträffande de statliga företagen. Förvisso inte. Under den tid som jag har varit ansvarig för de statliga företagen har ju insatserna för ekonomisk rekonstruktion och för investeringar varit mångfalt större än under Statsföretagsgruppens hela tidigare levnad. Vi är även fortsättningsvis – och vi är djupt involverade i detta i industridepartementet – beredda att säkra de statliga företagens utvecklingsmöjligheter, just därför att vi menar att även statliga företag har en väsentlig uppgift i den framtida näringspolitiken.

Men jag vill erinra Lilly Hansson om den målsättning som ställdes upp av den dåvarande socialdemokratiska regeringen 1969 när Statsföretag bildades, nämligen att företagsgruppen skulle uppnå lönsamhet och att staten efter en övergångstid skulle kunna ställa samma anspråk på utdelning på sina i Statsföretag investerade medel som genomsnittligt ställs på företag av samma slag i vårt land. Den målsättningen är ju alljämt levande. Men Statsföretagsgruppen har tyngts av sina stora, massiva engagemang i basindustrier, som under de svåra åren i mitten av 1970-talet, under intryck av oljekrisen och av den interna kostnadsexplosionen i vårt land, fick mycket svåra problem. Det har då motiverat de massiva insatser vi har gjort.

Vad som nu har skett är att vi ändå till sist har hunnit i fatt med den ekonomiska politiken. Sedan ungefär halvårsskiftet i fjol har vi från industridepartementets sida bestämt oss för – eftersom vi nu ser att svensk industri har en konkurrenskraft som är ungefär jämförlig med den som rådde under 1970-talets början – att vi kan dra ned insatserna för att klara strukturproblemen i svenskt näringsliv med direkta finansiella insatser. Den attityden måste också gälla visavi Statsföretag. Det var också därför som vi i höstas nöjde oss med att lägga fram isolerade propositioner, koncentrerade kring LKAB:s situation och SSAB-uppgörelsen – de uppgörelserna och insatserna var nödvändiga under alla förhållanden. Sedan sade jag här i kammaren att vi återkommer i vår med en genomlysning av Statsföretags situation, som då inte bara är en genomlysning av de ekonomiska anspråken i gruppen utan också av gruppens organisation för att få maximal effektivitet. Nu har man, i går och i dag, fört fram att man upplever detta som någonting överraskande. Men så kan i varje fall inte kammarens ledamöter uppleva det, eftersom det faktiskt är vad vi aviserade i och med att vi lade fram propositionen om LKAB:s finansiella rekonstruktion.

Under intryck av att Statsföretagsgruppen behöver stora, nya kapitaltillskott arbetar vi förutsättningslöst för att få en ändamålsenlig organisation. Utförsäljning av vissa delar kan tänkas, dock inte, som någon fantasifull presskommentator har trott, av Procordia. Men det kan finnas sektorer som man bör kunna sälja ut eller där man bör kunna ha enskilda medintressenter. Det finns också sektorer där man bör kunna förvärva företag för att få större effektivitet. Vi är förutsättningslösa i de avseendena.

Men förutsättningarna har ändrats dels genom att vi allmänt sett nu har en bättre konkurrenskraft i svenskt näringsliv, dels genom att vi har ett stort budgetunderskott och att vi därför måste vara mycket restriktiva när det

Nr 60

Fredagen den
15 januari 1982

---

*Om utflyttning
till andra länder
av statliga företags
verksamhet*

Fredagen den
15 januari 1982

---

*Om utflyttning
till andra länder
av statliga företags
verksamhet*

gäller ytterligare finansiella åtaganden. Vi måste i ökad omfattning lita till gruppens egen kraft att överleva och utvecklas, och därför måste vi vara förutsättningslösa i vår analys.

Jag förmodar emellertid att bakgrunden till Lilly Hanssons interpellation är ett speciellt statsföretag, nämligen Eiserkoncernen – jag anar det bakom interpellationen. Jag vill säga att när det gäller utflyttning till andra länder av statliga företags verksamhet, så är naturligtvis detta inte någonting som vi rekommenderar eller har verkat för. Jag vill när det gäller Eiser erinra om att vi i den proposition där vi föreslog Eisers bildande framhöll just att i det speciella fallet var en "kombination av hemmaproduktion och import" någonting som var avgörande för den svenska tekoindustrins konkurrenskraft, och den är det alltså. Det var en attityd som riksdagens majoritet accepterade vid det tillfället.

Vad som skett är att Eiserkoncernen har avvecklat olönsam produktion i Sverige. Men man har inte flyttat ut denna till Finland, utan produktionen i Finland i egna anläggningar har bibehållits på oförändrad nivå. Verksamheten i Finland ger också ett betydande resultat tillskott till Eiserkoncernen, och av det skälet är antalet anställda inom gruppen i Sverige större än vad som skulle vara fallet om Finlandsengagemanget avvecklats. Jag tycker man skall komma ihåg detta för att få ett riktigt och rättvisande perspektiv på Eisergruppens Finlandsengagemang.

Anf. 4 LILLY HANSSON (s):

Herr talman! Jag vet mycket väl vad som var målsättningen för Statsföretag när det bildades. Men förutsättningarna för arbetet inom Statsföretag liksom inom många andra företag i landet har ju förändrats dels på grund av den lågkonjunktur som har rått och som fortfarande råder över hela västvärlden, dels också i mycket stor utsträckning på grund av den ekonomiska politik som regeringarna under de här åren har fört. När industriministern nu säger att man har hunnit i fatt den ekonomiska politiken, är detta nog en sanning med mycket stor modifikation.

Industriministern säger också att man måste vara mycket restriktiv med nya kapitaltillskott. Men vad som håller på att hända när det gäller Statsföretag är ju att man verkar vara i färd med att sälja ut de bästa bitarna där. Jag kan gott tänka mig att den tilltänkte nye VD:n inte kan acceptera att arbeta inom en företagskoncern där man kanske endast får arbeta med företag som går dåligt, samtidigt som regeringen nu har sagt att man skall vara väldigt restriktiv när det gäller nya kapitaltillskott, som ju är nödvändiga om man skall kunna rekonstruera företag som går dåligt.

Det finns väldigt mycket kunnande inom Statsföretagsgruppen, och som jag sade i mitt anförande bör man ta detta till vara för att få en offensiv näringspolitik. Det genererar nämligen väldigt mycket sysselsättning, och det har också stor betydelse för regionalpolitiken. Vi socialdemokrater har alltid ansett att de statliga företagen kan och bör vara ett instrument för att föra ut stimulans till den svenska industrin. Jag vet inte om industriministern har en motsatt uppfattning, eftersom jag anser att han verkar otroligt passiv

när det gäller att utöva det inflytande som han ändå bör kunna ha.

Vi har ju en statlig upphandling. Man kan mycket väl använda sig av denna som ett instrument i näringspolitiken när det gäller upphandling av nya tekniker, som vi är bra på.

När nu industriministern tar upp det speciella företaget Eiser, blir jag litet förvånad, när man just i fråga om den koncernen är i färd med att sälja det företag som praktiskt taget är bäst inom den koncernen. Man kan då fråga sig varför det går till på det sättet. Är det meningen att hela Eiserkoncernen skall försvinna?

Vi har en strumptillverkning inom Eiser. Är det rykte sant som säger att denna tillverkning skall flyttas över till Finland? Vilka företag skall producera det som nu produceras inom Eiserkoncernen? Det skulle vara intressant att få veta det.

Jag måste fråga industriministern speciellt när det gäller tekoföretagen inom Statsföretag: Har industriministern glömt bort riksdagens beslut om en 30-procentig självförsörjning när det gäller tekoproduktionen? Att man har fabriker i Finland som går bra och att det genererar inkomster för Sverige är *en sak*, men det klarar ju inte vår självförsörjning i en krissituation.

Jag måste fråga mig vad som håller på att hända inom hela Statsföretagsgruppen. Det vet vi inte förrän vi fått propositionen på riksdagens bord. Den debatten återkommer vi naturligtvis till. Man blir emellertid oroad och frågar sig om det verkligen är regeringens mening att det över huvud taget skall finnas bra företag kvar inom Statsföretagsgruppen eller om regeringen är i färd med att slå sönder hela uppbyggnaden av Statsföretag och inte ge Statsföretag möjligheter att bli ett expansivt och offensivt näringspolitiskt och industripolitiskt instrument i det här landet, något som Statsföretag självt vill arbeta för.

Anf. 5 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det var inga dåliga grejer det, bästa Lilly Hansson.

Om vi skall få någon konsekvens i den här debatten, kanske vi inte skall blanda in alla möjliga och omöjliga fragor.

Får jag först säga detta: När Lilly Hansson anklagar mig för att vara passiv när det gäller att utöva inflytande över Statsföretagsgruppen, står det i bjärt kontrast mot anklagelserna mot mig för att jag har tagit ett så pass hårt grepp i det strukturarbete som vi håller på med inom industridepartementet, att Karl-Axel Linderoth dess värre och beklagligtvis funnit det för gott att lämna den tillämnade befattningen.

Jag är inte passiv när det gäller Statsföretag. Här har vi fortfarande framför oss – trots riksdagens beslut i höstas om stora insatser i I.KAB och SSAB – stora och växande miljardanspråk. Under intryck av detta har vi gått in för att få garantier för en maximal effektivitet inom gruppen. Kallar man det för passivitet, då vet jag snart inte hur man skall karakterisera det.

Lilly Hansson säger att förutsättningarna har förändrats. Ja, visst har de det. Vi kan i och för sig diskutera den ekonomiska politiken, men fakta är att vi i mitten av 1970-talet – 1974, 1975, 1976 och också 1977 – kämpade med ett

---

*Om utflyttning
till andra länder
av statliga företags
verksamhet*

Fredagen den
15 januari 1982

---

*Om utflyttning
till andra länder
av statliga företags
verksamhet*

orimligt högt kostnadsläge här i landet till följd av kostnadsexplosionen 1974. Jag ber att få hänvisa till ett mycket talande diagram i finansplanen.

Så småningom har vi övervunnit verkningarna av detta, och ungefär i mitten av fjolåret hade vi uppnått den relativa konkurrenskraft gentemot andra OECD-länder som vi hade i början av 1970-talet. Detta är realitet. Det kan ju inte Lilly Hansson förneka. Det är en effekt av den ekonomiska politiken. Man kan tycka att det skulle ha gått snabbare – det är jag i så fall överens med Lilly Hansson om. Men det är ju en realitet att vi nu är där. Detta motiverar också ökade krav på företagens egna ansträngningar att klara problemen.

Sedan säger Lilly Hansson att jag verkar vara i färd med att sälja ut företag och att jag skall sälja ut dem som är bäst. Vi har inte annonserat ut några företag. Vi har sagt att man i den här förutsättningslösa prövningen får vara beredd att göra också sådana insatser. Vi har aldrig diskuterat att sälja ut de bästa företagen. Om det står i pressen att vi skulle sälja ut Procordia, är det fråga om fullständigt fria fantasier. I nästa andetag säger partivänner till Lilly Hansson i den offentliga debatten att aldrig har så mycket socialiserats här i landet som under Nils Åslings tid som industriminister och aldrig har den statliga sektorn expanderat så snabbt som under de senaste åren. Får jag be om litet konsekvens i argumenteringen. Den statliga sektorn har ju byggts ut under senare år av nöd. Om vi nu i ett ändrat läge diskuterar också en viss utförsäljning, kan det vara naturligt. De största industriinvesteringarna under senare år har ju gjorts i statlig regi. Jag vill erinra om tungplåtverket i Domnarvet t. ex.

Det är klart att den statliga upphandlingen är ett instrument som vi arbetar med och som vi nu dessutom har vidgat till att innefatta landsting och kommuner, där vi har en preliminär uppgörelse med förbundens styrelser om en aktivare insats för offentlig upphandling för att främja den tekniska utvecklingen. Det är alltså ett instrument som vi i hög grad har använt.

De regionalpolitiska aspekterna på Statsföretagsgruppen väger tungt. Jag vill försäkra Lilly Hansson att det inte är någon tillfällighet att vi har gjort denna stora satsning, som också Lilly Hansson har accepterat, på LKAB. I realiteten är det inte fråga om 1,5 miljarder utan nära 2 miljarder – detta bara under fjolårets riksmöte. Vi har naturligtvis inte gjort detta bara därför att vi tror på malmen från LKAB som en produkt för framtiden, utan också därför att LKAB har en avgörande tyngd i det regionalpolitiska arbetet i inre Norrland. Vi kommer aldrig, så länge vi har ansvaret, att överge den övertygelsen.

Anf. 6 LILLY HANSSON (s):

Herr talman! Nu slår sig industriministern för bröstet och säger att man har tagit ett hårt grepp i strukturarbetet när det gäller de statliga företagen. Man kan väl säga att det är ett hårt grepp som har tagits, men det hårda greppet tycker jag verkar vara i negativ riktning: man arbetar inte positivt.

Trots alla de insatser som har gjorts finns det fortfarande miljardanspråk från Statsföretagsgruppen. Industriministern sade tidigare att man kommer

att vara mycket restriktiv när det gäller nya anspråk på medel till Statsföretag. Företagsgruppen skall mera få klara sig själv. Det kan då innebära att man får lov att sälja företag från Statsföretagsgruppen. Industriministern vet ju mycket väl att det inte finns någon som köper ett företag som går dåligt. Därav drar man naturligtvis slutsatsen att det blir de företag som går bra som man möjligen kan tänka sig att bjuda ut till försäljning. Det ser vi om vi tar Jacobsons i Borås som exempel. Det är ett företag inom Eiser som går bra, men det är man, vad jag kan förstå, i färd med att sälja. Jag menar att man väl knappast kan få en solid, stark och offensiv Statsföretagsgrupp om man säljer ut de bitar som går bra och som kan generera medel till Statsföretag, så att övriga företag kan hjälpas på fötter och bli solida.

Det är självklart att man skall ställa krav på företagen. Av företagsledningen måste man begära ett stort ansvar när det gäller att rekonstruera och se till att företagen går bättre och expanderar. Det tycker jag nog att också industriministern skall titta på.

När industriministern talar om att det aldrig förekommit så mycket socialisering av företag som efter det att de borgerliga regeringarna tog över, så är det riktigt. Men det har, som Nils Åsling också sagt, i de flesta fall skett av nödvång och med tanke på att klara sysselsättning och i stor utsträckning också regionalpolitik. Jag är väl medveten om att LKAB fått omfattande medel just ur sysselsättnings- och regionalpolitisk synpunkt. Jag noterar det med tillfredsställelse, men jag tycker nog också att det är krav som LKAB har rätt att ställa om man tänker på hur otroligt stor del av vinstmedel som staten under tidigare skeden har fått ta hand om från just LKAB. I detta fall bör man ha rätt att få någonting tillbaka. Jag tror, precis som Nils Åsling, att det finns en framtid för malmfälten i Norrbotten. De måste alltså ges möjligheter att nå dit.

Jag noterar också att industriministern anser att man skall använda sig av den offentliga upphandlingen som instrument. Jag förväntar mig att han kommer att uppfylla de löften han har givit i dag.

Anf. 7 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lilly Hansson tycker att det grepp jag har tagit i Statsföretagsgruppen är negativt. Det fordrar nog ett klarläggande.

Är det negativt att av en statlig företagsgrupp kräva ökad effektivitet och försäkringar om att de stora resurser man återigen ställer anspråk på kan komma till nytta på det sätt vi har rätt att begära? Är det fel att kräva ökad effektivitet, det är min fråga. Måste man inte, som vi nu gör, ställa samma krav på effektivitet och industripolitiska insatser vid statliga företag lika väl som vid privata? Annars hamnar man i en orimlig situation. Våra ambitioner har inte sträckt sig längre än att den nya industripolitiken, som vi utvecklar i kraft av att den ekonomiska politiken nu är på väg att lyckas, också skall innefatta åtgärder visavi Statsföretagsgruppen. Det är inte mer dramatiskt. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att Lilly Hansson säger att detta är någonting negativt. Då har man övergivit den ursprungliga målsättningen för

---

*Om utflyttning
till andra länder
av statliga företags
verksamhet*

*Om utflyttning
till andra länder
av statliga företags
verksamhet*

Statsföretagsgruppen från 1969, nämligen att lönsamhetskrav skall ställas också på de statliga företagen. I så fall är det en attitydförändring från socialdemokratins sida som jag finner mycket anmärkningsvärd.

Lika väl som man har varit tvungen att köpa företag eller gå in med engagemang i en dålig tid för att säkra strukturutveckling och sysselsättning – tack för erkännandet, Lilly Hansson – måste man när vi har andra förutsättningar, bättre konkurrenskraft i svenskt näringsliv, också kunna sälja ut företag eller skaffa sig medintressenter.

Vad som är bra eller dåligt är i högsta grad relativt. En bra företagsenhet kan mycket väl tillhöra en grupp med mycket låg soliditet eller bristande lönsamhet. En viss bestämd företagsenhet kan ju vara en utomordentligt bra enhet. Och i Statsföretagsgruppen finns det mycket bra enheter, fast de kanske i sin grupptillhörighet och till följd av Statsföretags speciella problem i soliditetsavseende etc. betraktas som icke lönsamma.

Vi får alltså försöka sortera begreppen med litet större stringens än Lilly Hansson gjorde här nyss. Från den synpunkten och med tanke på den aktuella situationen är diskussionen om att sälja ut företag eller skaffa sig privata medintressenter en viktig del i en offensiv näringspolitik, som Statsföretagsgruppen eller de statliga företagen självfallet är en viktig del av.

Anf. 8 LILLY HANSSON (s):

Herr talman! När industriministern nu kritiserar mig för att jag tycker att det hårda greppet i strukturarbetet har en negativ riktning vill jag betona att jag känner oro för att man är i färd med att – jag hoppas att det inte är så, men det får vi se när propositionen kommer – slå sönder Statsföretagsgruppen.

Det är inget fel att kräva ökad effektivitet. Det kravet skall ställas inte bara på Statsföretag utan naturligtvis också på alla andra företag. Industriministern frågar: Är det fel att regeringen begär att de resurser som Statsföretag kräver skall användas på ett effektivt sätt? Nej, det är inte alls fel. Men samtidigt har ju industriministern sagt att Statsföretag inte kommer att få de resurser som man begär. Då är det naturligtvis svårt att få den soliditet och effektivitet som industriministern efterlyser i annat sammanhang.

Sedan kom industriministern återigen tillbaka till att den ekonomiska politiken nu håller på att lyckas. Innan jag kan tro på det vill jag se bättre siffror än de vi kan utläsa av den budget som nyss lagts på riksdagens bord. Så länge vi har ständigt ökade budgetunderskott och en fortgående och ökad utlandsupplåning kan jag knappast tro – det kan väl ingen annan heller – att den ekonomiska politiken är på väg att lyckas. Det kommer nog att dröja åtskilliga år, innan vi får någon rätsida på den ekonomiska politiken, efter det sätt som den har förts på i vårt land under de senaste åren.

Anf. 9 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag ber herr talmannen och kammarens ledamöter om överseende för att jag återkommer till den här frågan, men det finns faktiskt

en motsägelse i Lilly Hanssons debattinlägg här som vi måste klara ut. Lilly Hansson förnekar alltså att vi nu har en konkurrenskraft relativt sett till vår omvärld – och det är ju det som är av intresse för ett exportland som Sverige – som kan jämföras med den relativa konkurrensförmåga vi hade vid 1970-talets början och att vi alltså nu äntligen när det gäller industrins konkurrensförmåga har lyckats övervinna sviterna av kostnadsexplosionen och oljekriserna under 1970-talets mitt och slut. Det borde inte Lilly Hansson kunna förneka.

Sedan kan man naturligtvis säga att budgetsituationen inte är bra och att vi har ett stort budgetunderskott. O.K. Är det det som är kriteriet när det gäller den pessimism som Lilly Hansson ger uttryck för, så är jag mycket förvånad över att socialdemokratiska partiet i sin allmänna politik vill öka budgetunderskottet – och alltså försämra det som Lilly Hansson anser är den avgörande utgångspunkten för pessimism beträffande industrins utveckling. Här är Lilly Hansson skyldig kammarens ledamöter en närmare förklaring. Den ekvationen stämmer nämligen inte.

Anf. 10 LILLY HANSSON (s):

Herr talman! Det är faktiskt ingen motsägelse i det jag har anfört under den här debatten. Men låt mig bara som sista inlägg ta upp frågan om att socialdemokraterna skulle vilja öka budgetunderskottet. Ett budgetunderskott är inte besvärande i och för sig, om man har använt de medel som erhållits med hjälp av budgetunderskottet till att få ett fungerande näringsliv. Då kan man tolerera ett ganska stort budgetunderskott. Men när man använder medlen – som fås genom upplåningar och annat – till konsumtion, får man ingenting tillbaka.

Vi kan visst tänka oss ett visst budgetunderskott – om man använder pengarna till en expansiv näringspolitik. Då vet vi nämligen att man får tillbaka pengarna. Men vi kan inte gå med på att öka budgetunderskottet om man använder de upplånade medlen till konsumtion, vilket regeringen i mycket stor utsträckning har gjort.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1981/82:104 om utvecklingen inom livsmedelsindustrin, m. m.

Anf. 11 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Raul Blücher har frågat mig dels hur jag ser på utvecklingen i stort inom livsmedelsindustrin i Sverige, dels om jag vill medverka till att fackföreningar alltid informeras om försäljning av företag till utländska ägare i enlighet med principerna i den arbetsrättsliga lagstiftningen samt dels om regeringen avser vidta några åtgärder för att motverka utförsäljning av svensk livsmedelsindustri.

Frågorna ställs bl. a. mot bakgrund av den aviserade försäljningen av

---

*Om utvecklingen
inom livsmedels-
industrin, m. m.*

Svenska Knäcke AB till det schweiziska bolaget Sandoz AG.

Inom livsmedelsindustrin, exkl. spritdrycks- och tobaksindustrin, uppgick förädlingsvärdet år 1979 till nära 11 miljarder kronor, vilket motsvarade 9 % av tillverkningsindustrins förädlingsvärde. Antalet sysselsatta inom livsmedelsindustrin var 68 000 eller 8 % av de inom tillverkningsindustrin sysselsatta. De största delbranscherna är slakteri- och charkuteriindustrin, mejeriindustrin och bageriindustrin med sammanlagt omkring 60 % av både förädlingsvärde och sysselsättning inom livsmedelsindustrin. Frukt- och grönsaksindustrin kommer därefter i storleksordning med ca 10 % av livsmedelsindustrin.

Livsmedelsindustrin är en utpräglad hemmamarknadsindustri med som helhet endast obetydlig export; år 1978 exporterades ca 6 % av livsmedelsindustrins totala produktion. Importen är betydligt större än exporten: de flesta av livsmedelsindustrins delbranser uppvisar negativa "handelsbalanser". Vissa delar av livsmedelsindustrin är i stor utsträckning skyddade från importkonkurrens. Genom inriktningen på hemmamarknaden har därför svensk livsmedelsindustri för sin utveckling varit starkt beroende av det utrymme som ges av en endast svagt ökande livsmedelskonsumtion inom landet. Förändringarna inom livsmedelsindustrin vad gäller total produktion och sysselsättning har följaktligen varit förhållandevis små under 1970-talet. Samtidigt tillhör dock livsmedelsindustrin de delar av industrin som genomgått en kraftig strukturförändring under 1970-talet. Stordriftsfördelar har gjort sig starkt gällande, vilket inneburit en kraftig ökning av anläggningarnas storlek. Antalet arbetsställen sjönk mellan åren 1970 och 1979 från 1 550 till 950.

Livsmedelsindustrin kännetecknas av en speciell ägarstruktur. Den dominerande ägargruppen är jordbrukskooperationen, som svarar för ca 45 % av livsmedelsproduktionen. Konsumentkooperationens andel är betydligt mindre, ca 10–15 %.

De utländska dotterföretagen inom livsmedelsindustrin svarar för ca 10 %, vilket är en större andel än inom industrin som helhet, ca 6 %. Om även minoritetsintressen medräknas uppgår inslaget av utländskt ägande till drygt 15 % av livsmedelsindustrins produktion och sysselsättning. Främst genom förvärv av företag under 1960-talet och i början av 1970-talet ökade de utländska dotterföretagens andel markant fram till år 1975. Under andra hälften av 1970-talet har det utländska ägandet som helhet inte förändrats nämnvärt. Det är emellertid värt att notera att ett av de större utländska dotterföretagen år 1980 åter blev svenskt.

De utländska dotterföretagens verksamhet har en stark koncentration till ett fåtal delbranser med tillverkning av högförädlade och differentierade livsmedelsprodukter, för vilka man har nått - oftast genom förvärv - relativt höga produktionsandelar. Den helt överväldigande delen av de sysselsatta inom de utländska dotterföretagen återfinns således inom frukt- och grönsaksindustrin, choklad- och konfektyrindustrin samt kafferosteriindustrin. Den tidigare mycket höga utländska produktionsandelen inom frukt- och grönsaksindustrin har minskat betydligt genom det nyss nämnda svenska

återköpet av ett stort utlandsägt företag. Inom bageriindustrin, i vilken Wasabröds knäckebrödstillverkning ingår, är det utländska ägandet mycket obetydligt.

Med hänvisning till den gjorda beskrivningen kan jag inte hålla med interpellanten om att svensk livsmedelsproduktion håller på att bli till övervägande del utlandsägd och dominerad av stora transnationella bolag. En andel på ca 10 % för de utländska dotterföretagen inom hela livsmedelsindustrin ger inte belägg för interpellantens påstående. Vissa tidigare förvärv i några delbranscher har visserligen resulterat i relativt höga utländska produktionsandelar, men detta har inte inneburit en monopolisering i betydelsen att ett utländskt dotterföretag ensamt har marknadskontroll i en delbransch. Dessutom har antalet förvärv även i dessa delbranscher varit litet de senaste åren. Ett svenskt återköp av ett stort företag har som nämnts även förekommit.

Det bör i det här sammanhanget nämnas att en viss kontroll av den utländska företagssektorns omfattning är möjlig inom ramen för 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. (1916:156). 1916 års lag är nu föremål för översyn inom regeringskansliet.

Med anledning av frågan om information till fackföreningarna vid företagsförsäljningar till utländska köpare vill jag först hänvisa till bestämmelserna i lagen om medbestämmande i arbetslivet. MBL. Den lagen gäller i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det betyder att förhandlingsskyldighet enligt MBL uppkommer inför beslut som fattas av företaget-arbetsgivaren. Däremot är inte aktieägare som vill sälja sina aktier i ett företag skyldiga att förhandla med fackföreningarna före försäljningen. De står inte i något rättsligt förhållande till varandra. Däremot omfattas rimligen en sådan händelse som försäljning av företaget genom överlåtelse av aktierna av den fortlöpande informationsskyldighet som åvilar företaget enligt 19 § MBL.

Tillämpningen av MBL som den gäller i dag i enskilda företag eller branscher är inte en fråga som regeringen kan befatta sig med. Nya arbetsrättskommittén har i uppdrag att allmänt följa introduktionen och tillämpningen av MBL i inledningsskedet. Kommittén har enligt vad jag erfarit bl. a. arbetat med lagens regler om förhandlingar och information. Ett betänkande från kommittén väntas i början av året.

Anf. 12 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Jag måste ge industriministern rätt i att min formulering i interpellationen, att svensk livsmedelsproduktion håller på att bli till övervägande del utlandsägd, inte är en korrekt beskrivning av helheten. Jag måste dock samtidigt säga att poängen i mitt resonemang är att utlandsägandet under de senare åren har ökat snabbt under en relativt kort period.

Industriministern påpekar i svaret att de utländska dotterföretagen inom livsmedelsindustrin svarar för ca 10 % och att detta utgör en större andel än inom industrin som helhet. Dessutom är det utländska ägandet koncentrerat

till ett fåtal delbranscher, och där är det dock fråga om relativt höga produktionsandelar. Det gäller frukt- och grönsaksindustrin, choklad- och konfektyrindustrin och kafferosterierna. Delbranschen bageriindustrin, dit Wasabröd hör, har i hög grad koncentrerats – låt vara att den fortfarande är svenskägd.

De utländska multibolagens köp av svenska företag i de här delbranscherna tog fart under 1960-talet och första hälften av 1970-talet, och det avspeglar internationellt sett en tendens till monopolisering. Det är därför inte helt avgörande att det inte hände så mycket på området i Sverige under andra hälften av 1970-talet. Wasabröds försäljning till schweiziska Sandoz AG är i alla fall ett illavarslande tecken på att denna internationella monopolisering nu drar in i en ny våg över svensk livsmedelsindustri.

Det kan inte ha undgått industriministern att denna monopolisering äger rum för fullt i vår omvärld. Att Sverige skulle undgå att ytterligare dras in i denna utveckling, om inte något görs för att hindra det, är högst osannolikt. Och då blir det inte så helt ointressant att i tid se över vilka följder en sådan ny våg av utlandsköp av svenska företag skulle få för konkurrensen, för prissättningen, för arbetsmarknaden och för den svenska beredskapen.

Formerna för den nu aktuella försäljningen av Wasabröd till Sandoz följer ett allt vanligare mönster som är synnerligen utmanande för svenska arbetsrättsliga principer. Här håller Wasabröds styrelse sammanträde på fredagen. De fackliga företrädarna i styrelsen är på plats. Men inte ett ord sägs om de då högaktuella planerna på försäljning. Detta inträffade fredagen den 11 december. Måndagen den 14 december kallas de fackliga organisationernas företrädare till information på eftermiddagen, och när de kommer dit så är saken redan i det närmaste klar. Förhandlingar om försäljning är redan inledda.

Och detta är inte förenligt med den fortlöpande informationsskyldigheten enligt medbestämmandelagens 19 §. Det tillstår ju också industriministern, även om det är indirekt som han gör det. Nyligen har ett likartat fall inträffat inom ett annat industriföretag i samma kommun, Bruusi i Filipstad, där inte ens verkställande direktören var informerad i förväg, enligt uppgift. Här rör det sig ju dock inte om ett livsmedelsföretag, så det kan jag inte begära att industriministern skall kommentera i den här debatten.

Men det franka åsidosättandet av arbetsrättsliga regler är en av de negativa sidorna av multibolagens inträngande i Sverige. När det gäller livsmedelsindustrin är dessutom beredskapsfrågan alldeles särskilt viktig, och det borde ju även industriministern med sin ideologiska förankring kunna medge. Att det ännu inte är något påfallande stort utländskt ägande inom just delbranschen bageriindustri kan ju inte skymma de farhågor som Wasabrödsaffären ger anledning till.

Anf. 13 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Raul Blücher säger att han befarar en ny våg av internationella förvärv inom svensk livsmedelsindustri. Jag tror inte man kan säga att det finns så många tecken på detta.

Men jag vill samtidigt säga att seriösa utländska företag som går in på svensk marknad och som skaffar sig svenska dotterbolag genom förvärv av befintliga svenska företag är välkomna. Vi måste erkänna att de seriösa utlandsföretag som är verksamma på den svenska marknaden har tillfört svenskt näringsliv mycket positivt, inte bara i form av investeringar utan också i form av impulser till förnyelse, breddat produktregister etc.

Jag är alltså i princip villig att förorda fler utländska etableringar i Sverige.

Jag anser också att svenska företags etableringar utomlands har tillfört Sverige mycket positivt och framför allt gett svenska multinationella företag en ökad stabilitet och bättre marknadsposition än de skulle ha haft utan sina utländska dotterbolag.

Genomgående kan man säga att utlandsetableringar, både svenska utomlands och utländska i Sverige, är något positivt i ett levande näringsliv.

Sedan finns det naturligtvis icke-seriösa företag och företag som arbetar utifrån andra principer. De vill inte acceptera den miljö Sverige erbjuder för etableringar. De köper t. ex. svenska företag för att flytta teknologi utomlands etc. Och det är ju sådana företeelser som vi försöker begränsa eller ha en viss uppsikt över inom ramen för 1916 års lag.

Motivet till att vi nu vill modernisera 1916 års lag när det gäller teknologiöverföring etc. är alltså att den har ett begränsat värde. De nämnda tendenserna får vi hålla ögonen på. Naturligtvis måste vi se till att vi har ett aktivt försvar i det svenska samhället – ett försvar för vår miljö och för våra principer som också gäller arbetsrättslagstiftning o. d. Där är jag beredd att hänvisa också till det arbete som pågår, både när det gäller modernisering av 1916 års lag och när det gäller det arbete som jag i mitt svar har angett och som pågår inom arbetsrättslagstiftningen.

Men vi måste göra en klar distinktion mellan seriösa företag, som accepterar vår svenska miljö och som bidrar med någonting positivt, och företag som har annat uppsåt med sina förvärv av svenska företag. Såvitt jag kan bedöma i dag är det schweiziska förvärvet av Wasabröd AB ett seriöst förvärv. Jag hälsar det med tillfredsställelse, eftersom jag tror att det kan tillföra svenskt näringsliv ytterligare vitalitet. Därmed är det också någonting positivt för utvecklingen av svenskt näringsliv.

Anf. 14 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i någon polemik mot industriministern om huruvida Sandoz AG är seriöst eller ej. Säkert kan inte någon av oss bedöma det. Det är väl bäst att avvakta därvidlag. Den åsidosatta informationsskyldigheten i den här affären är i och för sig ett illavarslande tecken. Med rätta känner de anställda oro inför framtiden.

I går talade jag med livsmedelsarbetarnas facklige ordförande vid Wasabröd. Han har själv gått ut mycket försiktigt i sina kommentarer till det här. Han pekar t. o. m. på möjligheterna att få marknadsfördelar. Man avvaktar alltså från fackklubbarnas sida över huvud taget.

Fredagen den
15 januari 1982

*Om rikskollekt
till Svenska sol-
dathemsförbundet*

Än så länge har man inte heller reagerat särskilt starkt på den åsidosatta informationen. Det finns dock i vår omvärld alltför många exempel på att företag har köpts upp och omsider lagts ned osv. Man stuvar om i olika länders produktionsliv på det här sättet. Det är glädjande att industriministern pekar på den beredskap vi bör ha inför åtgärder av detta slag. Men ändå är inte de Wasabrödsanställdas oro helt stillad. Vi vet ännu inte vad som kommer att hända med anledning av det här köpet. Det var väl i första hand därför som jag tog upp frågan. Det gäller ju ett län med stor arbetslöshet, en kommun som har haft många industrinedläggningar – icke minst genom fjärrstyrda övertaganden och nedläggningar. Filipstads kommun är därför i ett mycket känsligt läge.

Industriministern och jag får väl många gånger under våren anledning att återkomma till frågan om industriutvecklingen i Värmland. Arbetslösheten ökar ju alltjämt. Vi kommer att få diskutera vad som skall göras när det gäller att bygga upp en alternativ industri eller att säkra en fortsättning av industriproduktionen i länet.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1981/82:176 om rikskollekt till Svenska soldathemsförbundet

Anf. 15 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Tyra Johansson har frågat mig dels varför Svenska soldathemsförbundet tagits bort i 1982 års plan för rikskollekter, trots att svenska kyrkans centralråd har tillstyrkt kollekt till förbundet, dels varför beskedet lämnades så sent som i november.

I kungörelsen (1953:739) angående kollekt föreskrivs att kollekt får tas upp "till understödjande av svenska kyrkans mission, sjömansvård, diakoni, församlingvård och övriga verksamheter, ävensom till annan verksamhet, som det kan anses angeläget för svenska kyrkan att stödja". I fråga om rikskollekter är det regeringen som bestämmer kollektändamålen. Ansökningarna ges in till svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete, som skall överlämna dem till regeringen med eget yttrande senast den 30 september.

Varje år kommer det in fler ansökningar om rikskollekter än som kan bifallas med hänsyn till det begränsade antal kollekt dagar som står till buds, om det också skall finnas utrymme för stiftens och församlingarnas egna kollekt. Sedan centralrådet har berett ärendet, har regeringen att göra den slutliga prioritering mellan olika ändamål som är nödvändig.

Vad beträffar 1982 års rikskollekter kan jag nämna att det totala antalet kollekt dagar år 1982 är en dag mindre än under år 1981. Centralrådet avstyrkte för sin del elva av de inkomna ansökningarna. Centralrådets yttrande var inte enhälligt utan var försett med reservationer av fem ledamöter och ett särskilt yttrande av en sjätte. Det är inte självklart att ett

kollektändamål som en gång har kommit med på rikskollektslistan kan tillgodoses varje år.

Mot bakgrund av centralrådets uttalande om angelägenhetsgraden hos olika kollektändamål gjorde regeringen den prioritering som ledde till att Soldathemsförbundet under år 1982 inte bereddes plats på kollektlistan.

Handlingarna från centralrådet i kollektärendet kom in till kommundepartementet den 30 september 1981. Efter sedvanlig beredning meddelade regeringen sitt beslut den 5 november. Under senare år har regeringsbeslutet om kollekterna regelmässigt meddelats under sista veckan i oktober eller första veckan i november.

Anf. 16 TYRA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka, för jag har fått svar på min fråga. Men jag måste säga att svaret oroar mig väldigt mycket.

Svenska soldathemsförbundet är en i verklig mening ekumenisk organisation. Jag vill citera ur vår ansökan, där vi säger: "Soldathemsförbundet har omkring 35 soldathem, spridda över hela landet. Tillsammans med militärpastorerna svarar de för den andliga vården vid förbanden, som bl. a. berör 40 000 värnpliktiga varje år." Man säger också att för många pojkar innebär soldathemmen den enda kontakt de får med kyrkans budskap under ungdomsåren. Jag vill gärna tillägga att jag själv anser att det är en mycket viktig social insats som dessa soldathem gör, bl. a. just som en lugn tillflykt vid den tid då pojkarna ligger inne.

Soldathemsförbundet drivs helt och hållet av frivilliga krafter – det är en i verklig mening ideell organisation. Varje soldathem måste ju ha en föreståndare, som har en lön, även om den är låg. Centralstyrelsen driver en kursverksamhet för föreståndarna och andra anställda på soldathemmen – detta är ju tämligen specifika yrken, och man behöver träffas varje år.

De pengar som kommer från försvarsdepartementet går direkt till soldathemsföreningarna lokalt, till deras byggnader osv. Den kollekt som förbundet centralt får går alltså i första hand till kursverksamhet, men också till besök av förbundssekreteraren och andra, som rycker ut när det behövs hjälp akut. Pengarna används också till "brandkårsutryckning", när det uppstår någon speciell svårighet, så att man behöver snabb ekonomisk hjälp ute i de lokala föreningarna. Alla soldathemsföreningar arbetar ju med mycket små marginaler.

Svenska kyrkans centralråds protokoll är skrivet den 9–10 september. Beskedet från departementet är daterat den 5 november. Jag menar att det är speciellt viktigt att få besked om avslag, om man förut har fått kollekt. I september fick vi alltså protokollet från centralrådet där detta tillstyrkte. Då kunde man på goda grunder anta att budgeten kunde göras upp på basis härav. I november kom departementets besked, som alltså kullkastade planeringen. Jag undrar nu om kommunministern inte tycker att Svenska soldathemsförbundets verksamhet är av så stor betydelse att förbundet också i fortsättningen skall tillgodogöra sig rikskollekten. Varför togs vi inte med den här gången? Det hänvisas till reservationer. Jag undrar om dessa

*Om rikskollekt
till Svenska soldathemsförbundet*

reservationer gällde just Soldathemsförbundet. Vi begärde en halv rikskollekt, och centralrådet föreslog en tredjedels rikskollekt, men vi fick ingenting alls. Tycker inte kommunministern att vår verksamhet är så viktig att den bör stödjas?

Anf. 17 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Självfallet vill jag intyga att Soldathemsförbundets verksamhet är av stor betydelse, och det är ju därför som man tidigare år har biträtt ansökningarna om rikskollekt. Att förbundet inte kom i fråga 1982 berodde ju på den prioritering som det ankommer på regeringen att göra vid varje särskilt tillfälle. Detta betyder ju inte att man i det här fallet tar ställning för längre tid än ett år i sänder.

Sedan vill jag understryka, att om man läser förbundets bokslut, framgår det ju klart att förbundets verksamhet ingalunda strandar, om kollekten inte tillkommer. Bokslutet 1979/80 visar att man hade 300 000 kr. i intäkter, varav 98 000 kr. var rikskollekt och 120 000 kr. statsbidrag. Ränteinkomsterna uppgick till 41 000 kr. Förbundets bidrag till de lokala föreningarna uppgick till 88 200 kr. år 1978/79, men det här aktuella året uppgick anslaget till bara 22 200 kr. När det gäller det nu aktuella året finns det ju också kostnader av engångskaraktär.

Herr talman! Jag vill med det sagda självfallet ge uttryck för att förbundets verksamhet kan bedrivas, trots att ansökan om rikskollekt avseende år 1982 inte kunde bifallas.

Anf. 18 TYRA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill påpeka att förbundets administration är mycket liten. Det finns centralt en förbundssekreterare och en kontorist som arbetar på deltid. Det är alltså inte fråga om någon administration som drar stora kostnader. Att jag själv sitter i centralstyrelsen beror på att försvarsdepartementet tillsätter en representant. Jag sitter alltså som regeringens representant och känner därför ett mycket stort ansvar. I varje fall tycker jag att det kunde ha tagits kontakt, eftersom vi tidigare har fått en del av kollekten. Nu fick vi avslag, vilket i hög grad försvårar budgetarbetet. Att lokalföreningarna inte får pengar direkt förklarade jag. Man gör nämligen i största möjliga utsträckning gemensamma satsningar. Det förekommer emellertid att speciell, akut hjälp ges när sådan behövs.

Anf. 19 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Det har ändå förutsatts att bidrag skulle utgå till lokalföreningarna, varför jag redovisade utvecklingen på det området. Därutöver vill jag säga att i de ansökningar som kommit in fanns många där det togs upp utomordentligt angelägna frågor; jag tänker på de kristna samfundens nykterhetsrörelse. Här gäller det en ekumenisk verksamhet, och med tanke på dagens alkohol- och narkotikamissbruk är det självfallet mycket viktigt att stödja också sådan verksamhet. Det är mot bakgrund av våra bedömningar när det gäller sådana saker som regeringens ställningstagande skall ses.

Anf. 20 TYRA JOHANSSON (s):

Herr talman! Detta har jag full respekt för, men jag vill då också påpeka vilken oerhörd betydelse soldathemmen har just i det hänseendet för dessa unga pojkar i en mycket viktig ålder.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1981/82:103 om interpellationsrätten enligt kommunallagen

Anf. 21 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till en översyn av 2 kap. 24 § kommunallagen angående interpellationsrätten, så att hela den kommunala verksamheten kan ställas under debatt i kommunfullmäktige.

Jag vill inledningsvis framhålla att möjligheten för ledamöterna i kommunfullmäktige att framställa interpellationer är av stor betydelse från kommunaldemokratisk synpunkt. Det är därför väsentligt att interpellationsområdet är så stort som möjligt, så att den offentliga debatten i fullmäktige främjas.

Enligt de nuvarande reglerna i kommunallagen får en ledamot i kommunfullmäktige till ordföranden i styrelsen, annan nämnd eller beredning framställa interpellation i ämne som tillhör fullmäktiges handläggning. I Stockholms kommun får dock interpellation endast framställas till borgarråd.

Genom 1977 års kommunallag förändrades i viss utsträckning interpellationsinstitutet. Det blev möjligt för kommunfullmäktige att ge ordföranden i styrelsen rätt att lämna interpellationer som ställts till honom vidare till andra ledamöter av styrelsen. Det blev också möjligt att överlämna interpellationer till styrelseledamöter i kommunala företag.

Som jag nyss har sagt är interpellationsinstitutet begränsat till att avse ämnen som tillhör kommunfullmäktiges handläggning. Detta innebär att ämnet skall falla inom den allmänna kommunala kompetensen och inom ramen för de frågor som kan behandlas av fullmäktige.

En interpellation får alltså inte avse allmänpolitiska frågor eller frågor som de specialreglerade nämnderna har att pröva enligt särskilda författningar utan att vara ansvariga för sina åtgärder inför fullmäktige. Utrymmet för interpellationer inom det specialreglerade området är alltså begränsat.

Fullmäktiges finans- och instruktionsmakt ger emellertid även inom det specialreglerade området ett visst utrymme för interpellationsdebatter i frågor som rör den fortlöpande förvaltningen.

Under senare år har en rad åtgärder vidtagits för att begränsa den statliga normgivningen gentemot kommunerna i syfte att stärka den kommunala självstyrelsen. Detta ställer samtidigt större krav på kommunerna att själva bevaka sin verksamhet. Jag anser att interpellationsinstitutet i det samman-

Fredagen den
15 januari 1982

Om interpellationsrätten enligt kommunallagen

hanget är ett viktigt instrument för kommunfullmäktiges och medborgarnas insyn och kontroll över den kommunala verksamheten.

Mot det starka kommunaldemokratiska intresset av ett vidsträckt interpellationsområde står emellertid inte bara intresset av att upprätthålla den i kommunallagen och specialförfattningarna föreskrivna avgränsningen mellan kommunfullmäktiges och nämndernas ansvarsområden. Av vikt är också – särskilt när det gäller avgöranden som innebär myndighetsutövning mot enskilda – att enskilda personers privata förhållanden inte på ett otillbörligt sätt blottas genom att nämndernas avgöranden diskuteras i fullmäktige. Det är enligt min mening självklart att den typen av begränsningar i interpellationsrätten måste finnas kvar.

Kommunalföretagskommittén (Kn 1978:01) har enligt sina direktiv (Dir 1978:41) att göra en allmän översyn av de kommunala företagens rättsliga ställning. Kommittén skall överväga författningsändringar som kan leda till att de kommunaldemokratiska kraven tillgodoses bättre än f. n. när det gäller kommunala företag utan att företagsformen förlorar sin lämplighet från effektivitetssynpunkt. I det sammanhanget skall kommittén enligt direktiven särskilt pröva möjligheterna att utvidga interpellationsrätten i frågor som gäller kommunala företag. Enligt uppgift skall kommittén avlämna sitt betänkande under första halvåret 1982.

Kommunaldemokratiska kommittén (Kn 1977:07) har i uppdrag att pröva olika frågor för att förstärka den kommunala demokratin. I utredningsuppdraget ingår bl. a. att undersöka om de beslutande organens arbetsformer kan förbättras. Frågan om interpellationsområdets omfattning ligger därmed inom ramen för kommitténs uppdrag.

Kommittén beräknas komma med ett betänkande i februari månad i år. Enligt underhandsuppgifter som jag har fått kommer kommittén att föreslå att interpellationsområdet utvidgas, så att möjlighet öppnas för kommunfullmäktiges ledamöter att interpellera även i frågor som rör nämndernas förvaltning.

Efter sedvanlig remissbehandling kommer båda utredningsförslagen att föreläggas riksdagen. Troligen kommer detta att ske under innevarande år.

Jag vill också nämna att kommunalrättsutredningen för Stockholm i sitt betänkande (SOU 1981:53) Stockholms kommunala styrelse har föreslagit att kommunerna och landstingskommunerna skall ges frihet att själva bestämma adressatkretsen bland de förtroendevalda vid interpellationer. Remisstiden för detta betänkande gick ut den 4 januari i år. Proposition planeras bli lämnad till riksdagen under våren.

Avslutningsvis vill jag alltså konstatera att den av Pär Granstedt efterlysta översynen av den kommunala interpellationsrätten pågår. Det är angeläget att hitta lösningar som gör det möjligt att ytterligare bredda interpellationsrätten. Jag anser därför att några ytterligare initiativ från min sida f. n. inte är påkallade.

Anf. 22 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunministern för svaret på min interpellation. Jag tycker att svaret avspeglar en positiv inställning till den fråga som jag har tagit upp. Jag vill säga att jag inte heller hade väntat mig något annat av kommunministern.

Bakgrunden till frågeställningen är en praktisk erfarenhet som jag har gjort i kommunfullmäktige i min hemkommun. En ledamot ville ställa en interpellation till byggnadsnämndens ordförande angående praxis för beviljande av byggnadslov i glesbebyggelse. Då bedömde fullmäktiges presidium att denna fråga gällde det specialreglerade området och därmed inte föll under fullmäktiges handläggning. Följaktligen kunde interpellationen inte få ställas.

Jag måste också erkänna när jag läser kommunallagen och kommentarerna till den att jag har mycket svårt att argumentera mot presidiet på den punkten. Om man följer lagens bokstav blir resultatet förmodligen det angivna. Formellt är ju ett byggnadslovsärende en lagtolkningsfråga och alltså egentligen inte en politisk angelägenhet. I själva verket är naturligtvis byggnadsnämndens praxis för beviljande av byggnadslov en viktig politisk fråga, som liksom andra politiska angelägenheter måste kunna få diskuteras i kommunfullmäktige. Det är därför som jag tycker att det är viktigt att denna typ av frågor – och det kan också gälla andra frågor som har samma karaktär, t. ex. hälsovårdsnämnds handläggning av miljöärenden – kan diskuteras i kommunfullmäktige. Den praxis som nämnderna tillämpar har ett stort allmänt intresse.

Man kan väl säga att det stadgande som nu finns i kommunallagen, i synnerhet om det tillämpas på det här restriktiva sättet, avspeglar ett vid det här laget något föråldrat sätt att se på kommunerna. Det speglar mera den tid då kommunerna i väsentlig grad upplevdes som ett slags administrativa företrädare för statsmakten, i varje fall inom det specialreglerade området. I den utveckling som har ägt rum under senare år, för vilken kommunministern ju själv har spelat en mycket pådrivande roll, har kommunerna börjat få en mera självständig politisk roll, och den lokala kommunala debatten har fått vara så att säga korrektivet för kommunalpolitiken, snarare än statliga normer, regler, lagar, statsbidragsbestämmelser osv. En naturlig följd av att kommunerna får en mer självständig beslutanderätt, styrs mindre uppifrån, måste vara att man på olika sätt stimulerar den kommunala politiska debatten. Ett vidgande av möjligheterna att genom interpellationer ta upp olika frågor till debatt i fullmäktige är ett viktigt led i arbetet att stimulera en bred kommunalpolitisk debatt.

Nu hänvisar kommunministern i sitt svar till de utredningar som finns på detta område, bl. a. kommunalföretagskommittén och den kommunaldemokratiska kommittén. Inte minst det arbete som bedrivs inom den kommunaldemokratiska kommittén är av stort intresse för den frågeställning som jag här har tagit upp. Med anledning av vad som sägs i interpellationssvaret kan man ha förhoppningar om att denna utredning kommer med ett förslag som tillgodoser de önskemål som jag har framfört i interpellationen. Om så

Nr 60

Fredagen den
15 januari 1982

Om interpellationsrätten enligt kommunallagen

Fredagen den
15 januari 1982

Om interpellationsrätten enligt kommunallagen

blir fallet, kan jag inte vara annat än nöjd. Vi har då tagit ett nytt viktigt steg mot en mer självständig politisk roll för våra kommuner, något som jag tycker är mycket bra. Jag skall med stort intresse ta del av det utredningsförslag som kommer och den fortsatta handläggningen. Jag får återkomma vid det laget, om det skulle behövas någon ytterligare åtgärd.

Anf. 23 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Jag vill bara understryka att den inriktning vi har att så långt det går ta bort den statliga normgivningen när det gäller kommunerna självfallet måste följas upp med ökade möjligheter för kommunfullmäktige och medborgarna till insyn i den kommunala verksamheten. Och jag har den mycket klara uppfattningen att interpellationsinstitutet här är ett viktigt inslag. På den punkten är således Pär Granstedt och jag ense. Jag vill bara erinra om att detta är två saker som måste ses i ett totalt perspektiv. Om man ökar kommunernas frihet gentemot staten, är det också nödvändigt att man ökar möjligheterna för fullmäktige och medborgarna till insyn i och diskussion om den kommunala verksamheten som sådan.

Anf. 24 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag sätter mycket stort värde på den markeringen från kommunministerns sida. Jag har också lagt märke till att interpellationsrätten i fullmäktige redan har utvidgats på vissa områden. Jag tänker framför allt på rätten att interpellera om ärenden som hanteras i kommunala bolag – en fråga som jag själv tog upp i riksdagen för många år sedan.

Jag tycker att detta är en glädjande utveckling, och jag ser fram emot ett ytterligare utvidgat interpellationsinstitut i kommunerna och därmed ökade förutsättningar för en ännu livligare kommunal debatt. Jag förstår, inte minst efter denna diskussion, att kommunministern kommer att göra vad som på honom ankommer för att en sådan här utveckling skall bli möjlig. Det är jag glad för.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1981/82:91 till jordbruksutskottet

6 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1981/82:213–215 till konstitutionsutskottet

1981/82:216–219 till skatteutskottet

1981/82:220 till justitieutskottet

1981/82:221 till lagutskottet

1981/82:222 till försvarsutskottet

1981/82:223–225 till socialförsäkringsutskottet

1981/82:226–234 till trafikutskottet
1981/82:235 och 236 till jordbruksutskottet
1981/82:237–242 till näringsutskottet
1981/82:243–248 till arbetsmarknadsutskottet
1981/82:249–252 till civilutskottet

Nr 60

Fredagen den
15 januari 1982

---

7 § Talmannen meddelade att på föredragningslistan för måndagens sammanträde skulle propositionerna 100 och 101 sättas sist.

8 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1981/82:93 om män och kvinnor som präster i svenska kyrkan, m. m.

9 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1981/82:253 av *Birgitta Hambraeus m. fl.*

Ändring i kommunallagen för att möjliggöra viss vårdnadsersättning

1981/82:254 av *Marianne Karlsson*

Riksdagstryckets format och papperskvalitet

1981/82:255 av *Joakim Ollén*

Förbättrad kontroll över de statliga utgifterna

1981/82:256 av *Daniel Tarschys*

Utvidgad interpellations- och frågerätt

1981/82:257 av *Torkel Lindahl* och *Kerstin Sandborg*

Statligt stöd till turistkommuner

1981/82:258 av *Jörn Svensson m. fl.*

Guadeloupemedlen

1981/82:259 av *Carl-Henrik Hermansson*

Skärpta åtgärder mot skatteflykt och skattefusk

1981/82:260 av *Marianne Karlsson*

Förfarandet vid ansökan om namnbyte

1981/82:261 av *Jörn Svensson* och *Tore Claeson*

Rätt att friköpa tomt till hus på ofri grund

1981/82:262 av *Margot Håkansson m. fl.*

Utlysande av ett FN-år mot narkotika

1981/82:263 av *Margot Håkansson*

Framtida förvaring och användning av Karl XII:s nattvardstyg

1981/82:264 av *Gullan Lindblad*

Antagningen av hemvärnsmän

- 1981/82:265 av *Lars Werner m. fl.*
Översyn av ATP-systemet
- 1981/82:266 av *Margot Håkansson* och *Ylva Annerstedt*
Informationen i radio och TV om farorna av narkotikamissbruk
- 1981/82:267 av *Linnea Hörlén* och *Kersti Swartz*
Aborter efter adertonde havandeskapsveckan
- 1981/82:268 av *Jörn Svensson* och *Karin Nordlander*
Rättsställningen för patienter inom vårdsektorn
- 1981/82:269 av *Mårten Werner m. fl.*
Rättsskyddet för ofödda barn
- 1981/82:270 av *Tore Nilsson* och *Per Petersson*
Ett landsarkiv i Umeå
- 1981/82:271 av *Hans Petersson* i Hallstahammar och *Eva Hjelmström*
Affischkonstens utveckling
- 1981/82:272 av *Knut Wachtmeister*
Statsbidraget till Sveriges Radio
- 1981/82:273 av *Lars Werner m. fl.*
Kommersialismens verkningar på kulturområdet
- 1981/82:274 av *Margareta André*n
Inbyggd hantverkslinje i gymnasieskolan
- 1981/82:275 av *Marianne Karlsson*
Användning av den nya bibelöversättningen i skolundervisningen
- 1981/82:276 av *Sten Svensson m. fl.*
Yrkesintroduktion för ungdom
- 1981/82:277 av *Märta Fredrikson m. fl.*
Bemanningen av fyrar
- 1981/82:278 av *Joakim Ollén m. fl.*
Fasta förbindelser över Öresund, Stora Bält och Fehmarn-sund
- 1981/82:279 av *Lars Werner m. fl.*
Riktlinjer för det framtida trafiksäkerhetsarbetet, m. m.
- 1981/82:280 av *Lars Werner m. fl.*
Ny trafikpolitik
- 1981/82:281 av *Kerstin Ekman m. fl.*
Förnyelse av den svenska fiskeflottan
- 1981/82:282 av *Märta Fredrikson* och *Kjell Matsson*
Rapporteringskyldighet vid oljetransporter

1981/82:283 av *Per Olof Håkansson m. fl.*

Iakttagande av naturvårds- och kulturminnesvårdsintressen i jordbrukslagstiftningen

1981/82:284 av *Nils Hjorth m. fl.*

Lokalisering till Forsmark av centrallager för låg- och medelaktivt avfall från kärnkraftverk

1981/82:285 av *Marianne Karlsson*

Skärpta regler för förvärv av pyrotekniska varor

1981/82:286 av *Arne Andersson* i Gamleby

Restaurering och tillbyggnad av polishuset i Västervik

1981/82:287 av *Nils Hjorth m. fl.*

Stödområdesplaceringen av kommunerna Östhammar, Tierp och Älvkarleby

1981/82:288 av *Per Olof Håkansson m. fl.*

”Fadderarbetsplatser” inom byggnadssektorn

1981/82:289 av *Lars Werner m. fl.*

Sysselsättningsskapande åtgärder i Bergslagen

1981/82:290 av *Per Olof Håkansson m. fl.*

Brandsynen på offentliga lokaler

1981/82:291 av *Torkel Lindahl* och *Kerstin Sandborg*

Förbättrade lånemöjligheter i vissa fall vid förvärv av äldre bostadsfastigheter

1981/82:292 av *Sten Svensson m. fl.*

Lantmäteriets uppdragsverksamhet

1981/82:293 av *Lars Werner m. fl.*

Sex timmars arbetsdag, m. m.

1981/82:294 av *Lars Werner m. fl.*

Rätten till sociala förmåner oavsett arbetstidens längd

1981/82:295 av *Lars Werner m. fl.*

Viss översyn av lagen om anställningsskydd

Nr 60

Fredagen den
15 januari 1982

---

*Meddelande om
fråga*

10 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 14 januari

1981/82:215 av *Gunilla André* (c) till socialministern om bättre samordning av insatserna mot narkotikamissbruket: